

**ARTA CA MARTOR AL ISTORIEI
ÎN SECOLUL AL XX-LEA ÎNTRE ROȘU ȘI NEGRU¹**
ART AS A WITNESS OF HISTORY IN THE BOOK *SECOLUL AL XX-LEA ÎNTRE
ROȘU ȘI NEGRU* [THE 20TH CENTURY, BETWEEN RED AND BLACK] BY
CĂTĂLIN GHIȚĂ
DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.3.26.2025.art.34](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.3.26.2025.art.34)

PhD Student PAUL-CRISTIAN ALBU
University of Craiova

Abstract. *In the book *Secolul al XX-lea între roșu și negru* [The 20th Century Between Red and Black], Cătălin Ghiță—an experienced professor of comparative literature—offers a compelling interdisciplinary exploration of the 20th century through the lens of cultural and artistic expression. Rather than presenting a purely historical narrative, the book analyzes key political and ideological moments in tandem with representative works of art, literature, music, and cinema. Beginning with the death of Queen Victoria and Freud’s early psychoanalytic theories, and culminating in the fall of communism and the post-9/11 world, Ghiță illustrates how artistic creation not only reflects historical events but also actively shapes them. From avant-garde art to absurdist theater, and from wartime compositions to dystopian films, the volume argues that art serves as both witness and catalyst in times of crisis. The book combines historical insight, philosophical depth, and literary analysis in an accessible style that appeals to both scholars and general readers.*
Keywords: 20th century; cultural history; comparative literature; political ideologies; art and politics; historical crisis; artistic expression; interdisciplinary analysis

Secolul al XX-lea a fost o epocă a extremelor, a conflictelor ideologice, a avansului tehnologic accelerat și a unei profunde transformări culturale. Cătălin Ghiță, profesor universitar cu o vastă experiență în literatura comparată, surprinde această dinamică într-un mod unic, prin intermediul volumului *Secolul al XX-lea între roșu și negru*. Cartea nu este doar o analiză istorică, ci o meditație asupra modului în care cultura și arta au reflectat și influențat marile evenimente ale veacului trecut. Autorul trasează un fir roșu al istoriei recente, punând în dialog momentele de cotitură ale secolului cu opere artistice semnificative, demonstrând astfel că istoria nu poate fi înțeleasă în afara expresiilor sale culturale.

Punctul de plecare al cărții este moartea reginei Victoria în 1901, un eveniment simbolic care marchează sfârșitul unei epoci dominate de certitudini, de stabilitate politică și de o viziune optimistă asupra progresului umanității. În paralel, Sigmund Freud publică *Psihopatologia vieții cotidiene*, operă care introduce o nouă perspectivă asupra psihicului uman, evidențiind complexitatea și iraționalitatea minții omenеști. Această asociere între un moment istoric și un text

¹ Cătălin Ghiță, *SECOLUL AL XX-LEA ÎNTRE ROȘU ȘI NEGRU*, Editura Litera, 2021.

fondator al psihanalizei sugerează o schimbare profundă de paradigmă, una în care omul nu mai este o ființă rațională perfectibilă, ci un ansamblu de dorințe, traume și conflicte inconștiente.

Din această primă analiză, Ghiță își construiește lucrarea pe un principiu fundamental: fiecare moment de criză al secolului XX generează o expresie artistică sau intelectuală care îl definește. Astfel, anul 1917, cu Revoluția Bolșevică și intrarea Statelor Unite în Primul Război Mondial, este pus în oglindă cu arta avangardistă, ilustrată de Fântâna lui Marcel Duchamp. Duchamp, prin gestul său radical de a expune un banal obiect industrial ca operă de artă, demolează concepțiile tradiționale despre estetică, la fel cum revoluția bolșevică demolează ordinea politică veche. Ideea că arta și politica sunt interconectate devine un leitmotiv al cărții, fiecare capitol urmărind această relație între schimbările sociale și culturale.

Un alt moment-cheie analizat de Ghiță este anul 1933, marcat de ascensiunea lui Hitler la putere. În acest context, autorul examinează versurile lui Bertolt Brecht și Osip Mandelștam, două voci poetice care au surprins în mod diferit teroarea dictatorială. Dacă Brecht ironizează pericolul nazismului printr-o satiră mușcătoare, Mandelștam cade victimă represiunii staliniste, plătind cu viața curajul său literar. Această juxtapunere evidențiază faptul că ideologiile extreme, fie ele de stânga sau de dreapta, au persecutat arta și gândirea liberă în egală măsură, încercând să reducă actul de creație la un instrument propagandistic.

Cel de-al Doilea Război Mondial și consecințele sale sunt surprinse prin prisma muzicii lui Olivier Messiaen, compusă în lagărele naziste, reflectând suferința și speranța în fața anihilării. După moartea lui Stalin în 1953, teatrul absurd al lui Samuel Beckett devine expresia unei lumi lipsite de sens, în care individul se confruntă cu absurdul existenței. Apoi, anul 1968, cu protestele studențești și revoluția culturală, este interpretat prin filmul Noaptea morților vii de George A. Romero, care, dincolo de aparența unui simplu horror, este o alegorie asupra fricilor colective și a deziluziei față de instituțiile sociale.

Finalul cărții aduce în discuție prăbușirea comunismului în 1989, analizată prin prisma teoriei lui Francis Fukuyama despre Sfârșitul istoriei, o idee ulterior contestată, și evenimentele din 2001, când atacurile teroriste de la 11 septembrie au schimbat radical ordinea mondială, fenomen explorat în eseu lui Noam Chomsky 9-11. Astfel, autorul încheie volumul într-o notă care sugerează că istoria nu s-a terminat, ci continuă să se rescrie sub influența unor noi forțe și ideologii.

Cartea lui Cătălin Ghiță este mai mult decât o simplă analiză istorică. Ea devine un veritabil studiu asupra felului în care creația artistică a fost, de-a lungul secolului XX, nu doar o oglindă a evenimentelor politice și sociale, ci și un agent activ în conturarea acestora. Artă nu doar reflectă realitatea, ci o și modelează, influențând percepțiile și reacțiile oamenilor la evenimentele care le marchează epoca. De la avangarda artistică a începutului de secol, care a sfidat convențiile și a anunțat revoluțiile politice iminente, până la literatura absurdului ce a surprins alienarea individului în fața dictaturilor și a războiului rece, fiecare expresie culturală a avut un rol determinant în configurarea mentalităților colective. Muzica,

cinematografia, pictura și teatrul au fost atât martori ai schimbărilor istorice, cât și forțe catalizatoare ale acestora, oferind atât critici, cât și alternative la realitățile politice impuse de regimuri autoritare. Volumul propune o abordare interdisciplinară, combinând istoria, filosofia, literatura și teoria artei pentru a oferi o viziune amplă asupra unui secol caracterizat de violență și inovație. Această îmbinare de perspective permite cititorului să înțeleagă nu doar evenimentele în sine, ci și implicațiile lor mai profunde asupra culturii și gândirii umane. Ghiță demonstrează că marile conflicte ale secolului XX nu au fost doar bătălii purtate pe câmpurile de luptă, ci și confruntări ideologice reflectate în literatură, film și muzică. Astfel, de exemplu, teatrul absurdului devine un manifest împotriva opresiunii, muzica compusă în lagărele naziste devine un simbol al rezistenței, iar cinematografia distopică a anilor '60 și '70 reflectă anxietățile societății moderne față de viitorul incert. Prin această perspectivă amplă, cartea lui Ghiță invită cititorul să mediteze asupra relației complexe dintre artă, ideologie și istorie, demonstrând că o epocă nu poate fi înțeleasă complet fără a-i studia expresiile culturale. Stilul autorului este clar și accesibil, ceea ce face lectura plăcută atât pentru specialiști, cât și pentru publicul larg. Ghiță reușește să îmbine rigoarea academică cu un limbaj atractiv, evitând jargonul excesiv și facilitând accesul la ideile complexe ale volumului. Fără a simplifica lucrurile în mod superficial, autorul construiește o narațiune captivantă, oferind exemple relevante și analize detaliate care permit cititorului să înțeleagă interacțiunile subtile dintre artă și istorie. Această echilibrare între profunzime analitică și claritate stilistică face din carte o resursă valoroasă nu doar pentru cercetători, ci și pentru orice cititor interesat de dinamica culturală a secolului XX.

În concluzie, *Secolul al XX-lea, între roșu și negru* este o lucrare de referință pentru cei interesați de relația dintre istorie și cultură. Printr-o analiză profundă și bine documentată, Cătălin Ghiță reușește să ofere o perspectivă unică asupra felului în care marile transformări ale secolului XX au fost reflectate în creațiile artistice. Cartea nu doar că explică trecutul, ci oferă și instrumente pentru a înțelege prezentul, demonstrând că istoria continuă să fie scrisă prin expresiile sale culturale.